

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือเพื่อความยั่งยืน
ของชุมชนปลาบ่า จังหวัดเลย*
COLLABORATIVE TOURISM MANAGEMENT FOR SUSTAINABILITY
OF THE PLA-BA COMMUNITY, LOEI PROVINCE

ภัทรศินี แสนสำแดง
Patsinee Sansomedang
อัจฉรา ปันทรานวงค์
Adchara Panthanuwong
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University, Thailand
E-mail: patsi_1st@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสร้างอำนาจและเครือข่ายความสัมพันธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ 2) ศึกษาการดำเนินการด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ 3) ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว การรับรู้และการสนับสนุนการท่องเที่ยว 4) ศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาในพื้นที่ชุมชนปลาบ่า จังหวัดเลย เก็บข้อมูลจาก 1) การวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ เอกสาร สื่อโฆษณาและสื่อประชาสัมพันธ์ ที่เกี่ยวกับนโยบายและการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 5 คน จาก อพท. สำนักงานพื้นที่เลย, ททท. สำนักงานเลย, ศูนย์วิจัยพืชสวนเลย, ไร่วิมุตติสุขภูเรือ และการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มกับชุมชนท้องถิ่น จำนวน 8 คน 3) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ด้วยแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างอำนาจและเครือข่ายความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กันและเป็นผลจากการสื่อสารโดยเครือข่ายความสัมพันธ์คือสิ่งสำคัญที่ทำให้ความร่วมมือเกิดขึ้นได้ง่ายกว่า 2) ชุมชนปลาบ่าใช้หลักการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือที่ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนำทรัพยากรมาแบ่งปันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3) ชุมชนท้องถิ่นมีการสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงกับที่อยู่อาศัย มีการรับรู้ด้านบวกต่อการท่องเที่ยว ส่งผลต่อความเต็มใจมีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว 4) การสื่อสารที่กำหนดจุดมุ่งหมาย

กลยุทธ์ และช่องทางการสื่อสาร ที่เหมาะสมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมาย โดยการสื่อสารเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดความร่วมมือ

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ, การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study power and network relations for collaborative tourism. 2) study collaborative tourism management. 3) To study tourism identity, perception of tourism impacts and tourism support. 4) To study communication for collaborative tourism management. This research was qualitative, studied at the Pla-ba community, Loei Province. The data was collected by 1) Document analysis with documents, advertising and public relations media about policy and tourism management in the Pla-ba community. 2) Field study: in-depth Interview 5 people from DASTA Loei Office, TAT Loei Office, Loei Horticulture Research Center, Wimuttisuk Phurua Macadamia Farm, and focus group interview 8 people from local community 3) Non-participant observation by field note. The findings presented that 1) Power and network relations had a mutual relationship and were a result of communication. Network relations were important because made collaboration simply happening. 2) The Pla-ba community was conducted collaborative tourism that focused on stakeholders, they shared resources to achieve objectives. 3) Local community constructed tourism identity by connected with the place, positive perceptions of tourism impacts leading to collaborative willingness and tourism management support. 4) The communication was defined appropriated purpose, strategies, and channel, which achieve the purpose. The communication was an important variable that helped to created collaboration.

Keywords: Tourism Management, Collaborative Tourism, Communication for Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ถือเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม (Salvatore, R. et al, 2018) จึงควรให้ความสำคัญและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาสภาพการณ์ของอุตสาหกรรม

ท่องเที่ยวในปัจจุบันจะเห็นว่า การท่องเที่ยวในทุกระดับมีการแข่งขันกันอย่างสูง (Czernek, K. et al, 2017) ต้องปรับตัวตามสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง การดำเนินงานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) หลายกลุ่ม ดังนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักที่ส่งผลและได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การพัฒนาควรทำให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่คำนึงถึง 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลทั้งสามด้านได้ถูกนำไปพิจารณาร่วมกันในการพัฒนากลยุทธ์และนโยบายด้านการท่องเที่ยว (Mihalic, T, 2015) การที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักหลายกลุ่ม การนำหลักการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ (Collaborative Tourism) ซึ่งเน้นความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการการท่องเที่ยว และให้มีการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ควรนำมาปรับใช้ (Fyall, A. et al, 2012); (Lin, D. & Simmons, D, 2017)

สำหรับประเทศไทย องค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญในการท่องเที่ยว คือ องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ที่มีการนำหลักการสร้างความร่วมมือไปใช้ในการจัดการการท่องเที่ยว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การกำหนดชุมชนต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 14 ชุมชนทั่วประเทศ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนต้นแบบมา 1 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนปลาบ่า ตั้งอยู่ในตำบลปลาบ่า อำเภอกงเรือ จังหวัดเลย มาเป็นกรณีศึกษา (Case Study) เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ การที่ผู้วิจัยเลือกชุมชนปลาบ่ามาศึกษาเนื่องจากมีจุดเด่นคือการมีต้นทุนทางธรรมชาติที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้อย่างดี มีการร่วมมืออย่างเข้มแข็งของคนในชุมชน อีกทั้งกระบวนการคัดเลือกชุมชนปลาบ่าให้เป็นชุมชนต้นแบบเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมขององค์กรทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญกับการท่องเที่ยวและยังมีบทบาทในการดำเนินงานเรื่อยมาจนปัจจุบัน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2556) จึงแสดงให้เห็นว่าในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนปลาบ่าได้นำหลักการสร้างความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นแนวทางในการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ในระยะแรกของการกำหนดชุมชนต้นแบบของ อพท. พบว่ามีเพียง 8 ชุมชนทั่วประเทศเท่านั้น ซึ่งชุมชนปลาบ่าเป็นชุมชนเดียวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ถูกคัดเลือกและผ่านการประเมิน และชุมชนปลาบ่ายังเป็นชุมชนที่เลี้ยงให้แก่ชุมชนใกล้เคียงในการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความเหมาะสมของชุมชนปลาบ่าในการนำมาเป็นกรณีศึกษาเพื่อทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือเพื่อความยั่งยืน

สำหรับการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาการท่องเที่ยวในรูปแบบของความร่วมมือ แต่มักศึกษาในรูปแบบอื่นโดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) ที่มีการศึกษาจำนวนมาก ในขณะที่

งานวิจัยบางส่วนศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือ แต่ไม่ได้ศึกษาในประเด็นการสื่อสาร การสร้างอำนาจ หรือการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ร่วมด้วย ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาภายใต้แนวคิดของการสร้างความร่วมมือเป็นแนวทางหลัก และยังเป็นการศึกษาที่ทำให้เห็นภาพรวมทั้งหมดและตัวแปรหลากหลายด้านที่ส่งผลต่อการร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน โดยทำการศึกษากับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ทั้งภาครัฐ เอกชน และผู้อยู่อาศัย ผลของการวิจัยทำให้ทราบถึงแนวคิดและแนวทางปฏิบัติของการสร้างความร่วมมือ และรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือให้เกิดความยั่งยืนกับพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นต่อไป รวมทั้งสามารถเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการวางแผนและปรับเปลี่ยนนโยบายในการจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ ซึ่งจะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างอำนาจและเครือข่ายความสัมพันธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือขององค์กรในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งชุมชนท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาดำเนินการด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือขององค์กรในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งชุมชนท้องถิ่น
3. เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว การรับรู้ต่อผลกระทบการท่องเที่ยว และการสนับสนุนการท่องเที่ยว ของชุมชนท้องถิ่นในชุมชนปลาบ่า
4. เพื่อศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวขององค์กรในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งชุมชนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study Approach) โดยทำการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมรวมถึงบริบทของปรากฏการณ์ร่วมด้วย ปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาคือปรากฏการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือที่เกิดขึ้นในชุมชนปลาบ่า ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทของการท่องเที่ยวที่มีความซับซ้อนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในด้านของอำนาจ เครือข่ายความสัมพันธ์ พฤติกรรมการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ ผู้อยู่อาศัยในชุมชนปลาบ่าในด้านของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางพื้นที่ พฤติกรรมการสื่อสาร การรับรู้ผลกระทบการท่องเที่ยว และการสนับสนุนการท่องเที่ยว ดังนั้น การวิจัย

ครั้งนี้จึงศึกษาในภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือในชุมชนปลาบ่า โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

1. การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายและการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นที่มีการอ้างอิง เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปสู่การทำความเข้าใจในเบื้องต้น ประกอบด้วย

- เอกสารราชการที่ผลิตโดยองค์กร 3 แห่ง ได้แก่ อพท. กลาง, อพท. สำนักงานพื้นที่เลย (สพท.5) และ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเลย

- สื่อมวลชนและสื่อใหม่ ประกอบด้วยสื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ได้แก่ แผ่นพับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวปลาบ่า และ เพชฌัญฑ์ โดยชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลปลาบ่า, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) โดย คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, รายงานการประเมินผลตามคำรับรองการปฏิบัติงานของ อพท. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557, เว็บไซต์ของ อพท., สถาบันวิจัยพืชสวน, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอภูเรือ, ประชาธิปไตยสามัคคีประเทศไทย และ มุลนิธิสยามชีพ, เพชฌัญฑ์ ของ ททท. สำนักงานเลย และ ไร่วิมุตติสุขภูเรือ

2. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในพื้นที่กรณีศึกษา คือ ชุมชนปลาบ่า ตำบลปลาบ่า อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบแบบเจาะจง คือคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามที่กำหนดไว้มาทำการสัมภาษณ์จนได้ข้อมูลที่มีความอิ่มตัว (Saturation) คือไม่ค้นพบคำตอบหรือประเด็นใหม่จึงหยุดทำการหาผู้ให้ข้อมูลหลักเพิ่มเติม (Denzin, N. & Lincoln, Y, 2018) การสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน 5 คน ได้แก่ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย (สพท.5) จำนวน 2 คน, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเลย, ศูนย์วิจัยพืชสวนเลย, ไร่วิมุตติสุขภูเรือ อย่างละ 1 คน โดยผู้วิจัยคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติ คือ เป็นบุคลากรขององค์กรที่มีหน้าที่โดยตรงในการรับผิดชอบการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า และมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น ส่วนการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) ชุมชนท้องถิ่น จำนวน 8 คน จากชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลปลาบ่า และ ผู้อยู่อาศัยในชุมชน ผู้วิจัยคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติ คือ อาศัยประจำในชุมชนปลาบ่าอย่างน้อย 10 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ครอบคลุมการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นชุมชนต้นแบบ เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่าร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น นอกจากนี้ การหาผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยยังใช้วิธีการแนะนำ

(Snowball Sampling) ร่วมด้วย คือให้ผู้ที่ถูกคัดเลือกมาแล้วแนะนำบุคคลอื่นซึ่งมีคุณสมบัติเป็นไปตามที่กำหนดไว้และสามารถเข้าร่วมการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มได้ ทั้งนี้ ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้ประเด็นคำถามที่เกิดจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และอยู่ภายใต้กรอบของปัญหามาในการวิจัย

3. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) มีเครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field Note) รวมทั้งการบันทึกภาพและเสียง สำหรับบันทึกรายละเอียดและประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและมีรายละเอียดที่ชัดเจนมากขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดข้อสมมติฐานที่สำคัญ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและนำไปสู่ข้อค้นพบที่เป็นคำตอบของการวิจัย 2) จัดระบบข้อมูล เพื่อจัดข้อมูลเข้าเป็นหมวดหมู่หลักและหมวดหมู่ย่อย 3) วิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลที่ถูกเข้ารหัสและจัดหมวดหมู่ โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎี ได้แก่ แนวคิดการสร้างความร่วมมือ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ แนวคิดการท่องเที่ยวยั่งยืน แนวคิดการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แนวคิดเครือข่ายความสัมพันธ์และอำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม และ ทฤษฎีอัตลักษณ์ทางพื้นที่ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การค้นพบข้อเท็จจริงที่สามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. การสร้างอำนาจและเครือข่ายความสัมพันธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือขององค์กรในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนปลาป่า ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งชุมชนท้องถิ่น

1.1 การสร้างอำนาจ ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้อำนาจเกิดขึ้นในทุกองค์กร และมีการใช้งานแตกต่างกันตามประเภทองค์กร โดยมีรูปแบบของอำนาจเกิดขึ้น 2 รูปแบบ ได้แก่ อำนาจหน้าที่ และ อำนาจจงใจ ดังนี้

1.1.1 อำนาจหน้าที่ ผลการวิจัยพบว่า มีอำนาจหน้าที่เกิดขึ้นใน 3 รูปแบบย่อย ได้แก่

- อำนาจตามกฎหมาย พบว่า เกิดขึ้นกับองค์กรภาครัฐ ได้แก่ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย, ททท. สำนักงานเลย และ ศูนย์วิจัยพืชสวนเลย ซึ่งการสร้างอำนาจเกิดขึ้นจากการที่องค์กรถูกแต่งตั้งจากภาครัฐ มีนโยบายที่ได้รับการอนุมัติอย่างเป็นทางการ ส่วนการนำไปใช้อยู่ในรูปแบบของการควบคุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นให้เข้าร่วมและ

ปฏิบัติตามเมื่อมีการดำเนินงานตามแผนงานขององค์กร ถือเป็นการใช้อำนาจอันชอบธรรมในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎระเบียบ นอกจากนี้ ยังพบว่าชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยชุมชนตำบลปลาบ่ามีอำนาจตามกฎหมายเช่นเดียวกัน โดยเกิดขึ้นจากการที่ชมรมได้รับสิทธิอย่างเป็นทางการจาก อพท. และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย และนำไปใช้ใน รูปแบบของการควบคุมดูแลผู้อยู่อาศัยในชุมชนปลาบ่าให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

- อำนาจด้านความสามารถ พบว่าเกิดขึ้นกับองค์กรภาครัฐ ได้แก่ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย และ ททท. สำนักงานเลย และองค์กรเอกชน คือ ไร่วิมุตติสุขภูเรือ โดยการสร้างอำนาจเกิดขึ้นจากบุคลากรขององค์กรมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและกำลังเป็นที่ต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น ส่วนการนำไปใช้เกิดขึ้นเมื่อต้องการขอความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินโครงการ ผ่านการนำเสนอข้อมูลสำคัญที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะได้รับหรือการแบ่งปันข้อมูลเมื่อทำงานร่วมกัน ดังตัวอย่าง บทสัมภาษณ์ตัวแทนจาก ททท. สำนักงานเลย ที่กล่าวถึงการใช้อำนาจด้านความสามารถในการทำงาน

“เราสามารถทำการตลาดและการประชาสัมพันธ์ในเรื่องสื่อ ดังนั้น ถ้ามีการประชุมของจังหวัดหรือชุมชนเรื่องการท่องเที่ยว เขาก็จะเชิญ ททท. ไปร่วมในฐานะว่าวิเคราะห์เรื่องเส้นทางนักท่องเที่ยว การขายแหล่งท่องเที่ยว” (ตัวแทนจาก อพท. สำนักงานพื้นที่เลย, 2563)

นอกจากนี้ยังพบว่าอำนาจด้านความสามารถเกิดขึ้นกับชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลปลาบ่าเช่นกัน โดยการสร้างเกิดขึ้นเนื่องจากชมรมถูกจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยว มีการนำไปใช้ด้วยการถ่ายทอดความรู้ความสามารถไปยังผู้อยู่อาศัยในชุมชนซึ่งนำไปสู่การขอความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวตามมา

- อำนาจจูงใจ หรือ อำนาจทางเศรษฐกิจ พบว่าเกิดขึ้นกับองค์กรภาครัฐ ได้แก่ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย, ททท. สำนักงานเลย และ ศูนย์วิจัยพืชสวนเลย โดยเกิดขึ้นจากการที่องค์กรมีการกำหนดนโยบายและงบประมาณประจำปีในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า และนำไปใช้กับกลุ่มผู้อยู่อาศัยในชุมชนปลาบ่าผ่านการจัดโครงการอบรมสัมมนาที่กำหนดไว้ โดยใช้งบประมาณที่มีเป็นอำนาจจูงใจให้เข้าร่วมโครงการ ถือเป็นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในด้านบวก (Positive Reinforcement) โดยได้รับทั้งทางตรงคือการได้รับค่าตอบแทน และทางอ้อมคือสามารถนำความรู้จากการอบรมไปประกอบอาชีพให้เกิดรายได้ต่อไป

1.1.2 อำนาจการโน้มน้าว พบว่าเกิดขึ้นกับกลุ่มชุมชนท้องถิ่นในชุมชนปลาป่า โดยเกิดขึ้นจากการที่ชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ เป็นการพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดอำนาจด้านความสามารถใหม่เข้ามาเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้ดีขึ้น การใช้อำนาจดังกล่าวจึงเกิดขึ้นและนำไปใช้ในรูปแบบของการเจรจาต่อรองกับองค์กรภาครัฐ คือ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย และ ททท. สำนักงานเลย ว่าต้องการอบรมเรื่องใด จึงกล่าวได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นมีอำนาจการโน้มน้าวในการเจรจาต่อรองกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำมาซึ่งการเพิ่มอำนาจด้านความสามารถ

1.2 การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมี 2 กลุ่ม ดังนี้

1.2.1 เครือข่ายความสัมพันธ์ในรูปแบบของสายสัมพันธ์ (Ties) พบว่าเกิดขึ้น 4 รูปแบบ และมีการสร้างในแต่ละรูปแบบคือ 1) สายสัมพันธ์ที่เกิดจากความคล้ายคลึงกัน (Similarity) เกิดขึ้นจากการเป็นหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวหรือเป็นผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนเหมือนกัน 2) สายสัมพันธ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relations) เกิดขึ้นจากการเป็นเครือญาติ กลุ่มเพื่อน หรือรู้จักบุคคลกลุ่มเดียวกัน 3) สายสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ (Interactions) เกิดขึ้นจากการสนับสนุนกันในเรื่องการท่องเที่ยวและมีผลประโยชน์ต่อกัน และ 4) สายสัมพันธ์ที่เกิดจากการไหลเวียนของทรัพยากร (Flows) เกิดขึ้นจากการอาศัยทรัพยากรทางด้านความรู้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดกิจกรรมและโครงการร่วมกัน

1.2.2 เครือข่ายความสัมพันธ์ตามลักษณะการเกิด พบว่ามี 2 รูปแบบ ได้แก่ เครือข่ายแบบเป็นทางการ (Formal Network) และ แบบไม่เป็นทางการ (Informal Network) โดยการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์พบว่าแบบเป็นทางการเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนแบบไม่เป็นทางการเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่ติระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ทำงานร่วมกัน แบบไม่เป็นทางการเกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น

สำหรับการนำไปใช้พบว่า เครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งสองกลุ่มมีการนำไปใช้เหมือนกันคือ นำมาช่วยในการทำงานด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนปลาป่า คือ การมีความสัมพันธ์ทำให้สามารถขอความร่วมมือในการทำงานจากหน่วยงานอื่นเป็นไปได้ง่ายขึ้นและเป็นไปด้วยความเต็มใจดังนั้น รวมทั้งเครือข่ายทั้งสองกลุ่มต่างส่งผลด้านบวกต่อการท่องเที่ยวในชุมชนปลาป่า ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ตัวแทนจาก อพท. สำนักงานพื้นที่เลย ที่กล่าวถึงการใช้เครือข่ายความสัมพันธ์นำมาช่วยในการประสานงานด้านการจัดการท่องเที่ยว

“หน้าที่หลักคือทำการประสานแล้วก็สนับสนุนด้านการท่องเที่ยว คือ เราไม่มีหน้าที่ที่จะไปทำอะไร แต่เราไปผลักดันคนอื่น ฟังก์ชันตรงนี้เขาขาดเหลืออะไร เราจะเน้นในเรื่องของการประสานและการผลักดันชุมชนให้บริหารจัดการโดยชุมชนเองจริงๆ ซึ่งจะประสานงานได้ก็เกิดจากเรามีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานอื่น กับชุมชน” (ตัวแทนจาก ททท. สำนักงานเลย, 2563)

2. การดำเนินการด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือขององค์กรในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งชุมชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่ามีรูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือส่งผลให้จำเป็นต้องอาศัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานร่วมกัน ได้แก่ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย, ททท. สำนักงานเลย, ศูนย์วิจัยพืชสวนเลย, ไร่วิมุตติสุขภูเรือ, ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลปลาบ่า และ ผู้อยู่อาศัยในชุมชน โดยในการร่วมมือกันเกิดขึ้นเมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีปัญหาหลักในการดำเนินงานที่มีความสำคัญและซับซ้อน ส่งผลให้สภาพแวดล้อมสับสนวุ่นวาย ดังนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ของความร่วมมือโดยมีการนำหลักการสร้างความร่วมมือเข้าไปเป็นแนวทางในการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ได้แก่

2.1 การกำหนดปัญหา (Problem Setting) คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักที่เข้าร่วมตระหนักและยอมรับการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันละกัน มองเห็นปัญหาหลักของการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน การสร้างข้อตกลงหรือพันธะสัญญาในการร่วมมือกัน ระบุทรัพยากรที่ต้องพึ่งพา นำไปสู่การกำหนดนโยบายและแผนงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาและบรรลุเป้าหมายทั้งแบบรวมและแบบหน่วยงาน รวมทั้งระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ต้องเข้าร่วม

2.2 การกำหนดทิศทาง (Direction-Setting) คือ การสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นร่วมกันด้วยการเน้นบทบาทสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เข้าร่วม การแบ่งปันวิสัยทัศน์ แผนงาน หรือกลยุทธ์ ร่วมกันระบุทางเลือกในการแก้ปัญหา อภิปรายร่วมกันและเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสม

2.3 การนำไปปฏิบัติ (Implementation) คือ การกำหนดเป้าหมายและภารกิจที่ต้องปฏิบัติให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดำเนินงานตามโครงการและทางเลือกที่กำหนดร่วมกัน ติดตามกระบวนการดำเนินงานและประเมินผลร่วมกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3. การสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว การรับรู้ต่อผลกระทบการท่องเที่ยว และการสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น

3.1 การสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนท้องถิ่นในปลาบ่ามีกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ โดยเริ่มจากการอาศัยในพื้นที่มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ มีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่อาศัยและทำกิน การมีจิตสำนึกในการดูแลทรัพยากรทางธรรมชาติ นำไปสู่การระบุตัวตนที่เชื่อมโยงกับ

พื้นที่อาศัยร่วมกับสภาพภูมิประเทศที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เกิดการเชื่อมโยงความเป็นตัวตนและชุมชนที่มีความหมายจนออกมาเป็นอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว คือเป็นชุมชนที่ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและยกให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เกิดความรู้สึกที่มีต่อตนเอง (Sense of Self) คือมองความเป็นตัวตนว่าเป็นคนของพื้นที่นั้นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังนำวิถีชีวิตของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รวมทั้งลักษณะนิสัยของการแบ่งปันมาระบุความเป็นตัวตนเพิ่มเติม ทั้งหมดนี้กลายเป็นอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่ชัดเจนและถูกปลูกฝังมายาวนาน

3.2 การรับรู้ต่อผลกระทบการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ของชุมชนท้องถิ่นในชุมชนปลาบ่าเป็นการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange) ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กล่าวคือ ชุมชนท้องถิ่นพิจารณาว่าในการแลกเปลี่ยนนั้นได้ผลตอบแทนมากกว่าต้นทุนที่เสียไปหรือความไม่สะดวกสบายที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ อัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวยังส่งผลต่อการรับรู้ผลกระทบทางการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ผลตามมาคือชุมชนท้องถิ่นมีการรับรู้ในด้านบวกต่อการท่องเที่ยว 3 ด้าน ดังนี้

3.2.1 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกิดการรับรู้ในด้านบวกเนื่องจากนำมาซึ่งการเพิ่มขึ้นของรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ดังบทสัมภาษณ์ตัวแทนจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่เป็นส่วนหนึ่งของการให้บริการในกลุ่มประกอบอาหารให้นักท่องเที่ยว ที่กล่าวว่า

“มีท่องเที่ยวก็ดี เป็นหมู่บ้านต้นแบบ อย่างน้อยนักท่องเที่ยวมาเราก็มีรายได้ ผักเราก็ขายได้” (ตัวแทนจากผู้อยู่อาศัยในชุมชน, 2563)

3.2.2 ด้านสังคมวัฒนธรรม พบว่า การรับรู้ต่อการท่องเที่ยวที่เข้ามาไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือส่งผลในด้านลบต่อการดำเนินชีวิตแบบเดิม นักท่องเที่ยวสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางชุมชนกำหนดขึ้นมาได้ ดังบทสัมภาษณ์ตัวแทนจากชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลปลาบ่า ที่กล่าวว่า

“เราดูแลวิถีวัฒนธรรมเดิมให้มันคงอยู่กับพื้นที่ เราแค่เอาการท่องเที่ยวมาเสริมสมัยใหม่จะเปลี่ยนแปลงแต่เราไม่เปลี่ยน อย่างงานเลี้ยงบ้าน ถ้าอยากมาเรียนรู้วัฒนธรรมก็ต้องมาตอนที่เขาจัดพิธี” (ตัวแทนจากชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลปลาบ่า, 2563)

3.2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่าเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยวและให้ความสำคัญไม่ต่างกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

โดยการรับรู้ที่เกิดขึ้นคือ การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดผลในด้านบวก เนื่องจากรูปแบบของการท่องเที่ยวมีการนำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเข้าไปด้วย

3.3 การสนับสนุนการท่องเที่ยว จากการที่ชุมชนท้องถิ่นมีการรับรู้ในด้านบวก ต่อผลกระทบการท่องเที่ยวทั้ง 3 ด้าน ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นยินยอมให้นำการท่องเที่ยวเข้ามา และมีความเต็มใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว ดังจะเห็นจากเมื่อมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมทั้งชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนปลาบ่าขอความร่วมมือผู้อยู่อาศัยในชุมชนเข้าร่วมโครงการ พบว่ามักได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีและร่วมกันพัฒนารูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยวผ่านการสื่อสารร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

4. การสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวขององค์กรในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า ทั้งภาครัฐเอกชน รวมทั้งชุมชนท้องถิ่น

องค์กรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร ทำให้เกิดการจำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากนั้นนำไปสู่การเลือกกลยุทธ์และช่องทางการสื่อสาร โดยแบ่งตามจุดมุ่งหมาย 4 รูปแบบ ดังนี้

4.1 การรับรู้ (Awareness) พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีการสื่อสารเพื่อการรับรู้ ได้แก่ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย, ททท. สำนักงานเลย, ศูนย์วิจัยพืชสวนเลย, ไร่วิมุตติสุขภูเรือ, ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลปลาบ่า และ ผู้อยู่อาศัยในชุมชน โดยใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการจัดการท่องเที่ยวให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ทำงานร่วมกันรับรู้ ถือเป็นการทำงานที่จริงจังและเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานร่วมกัน ช่องทางการสื่อสารที่ใช้คือสื่อที่มีพื้นที่ในการให้ข้อมูล ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อใหม่ เช่น เว็บไซต์หน่วยงาน และสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กหน่วยงาน

4.2 การให้ความรู้ (Knowledge) พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีการสื่อสารเพื่อการให้ความรู้มากที่สุด ได้แก่ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย และ ททท. สำนักงานเลย โดยมีกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชนท้องถิ่นในปลาบ่า ผ่านช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อใหม่ คือ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) รวมทั้งการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอบรมความรู้ด้านการให้บริการนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารระหว่างชุมชนท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยมีกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้ความรู้และมีการเสนอความคิดเห็นร่วมกัน ผ่านช่องทางการสื่อสาร คือ การจัดประชุมในหลายรูปแบบ

4.3 การกระทำ (Action) พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีการสื่อสารเพื่อการกระทำ ได้แก่ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย เนื่องจากต้องการความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม โดยใช้กลยุทธ์การสื่อสารคือการให้ข้อมูลและโน้มน้าวใจผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำไปสู่การสร้างความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยว ผ่านช่องทางการสื่อสารคือ การจัดกิจกรรมประชามรรมร่วมกับผู้อยู่อาศัยในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะร่วมกัน สามารถสะท้อนถึงความต้องการโดยตรงจากชุมชน

4.4 การติดต่อ/ความสัมพันธ์ (Connection/Relationship) พบว่าเกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ได้แก่ อพท. สำนักงานพื้นที่เลย, ททท. สำนักงานเลย, ศูนย์วิจัยพืชสวนเลย, ไร่วิมุตติสุขภูเรือ, ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลปลาบ่า และ ผู้อยู่อาศัยในชุมชน และเป็นจุดมุ่งหมายที่มีการเกิดขึ้นเป็นประจำเนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีการทำงานร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างการทำงาน ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของตัวแทนจากไร่วิมุตติสุขภูเรือ ที่กล่าวถึงการมีปฏิสัมพันธ์สม่ำเสมอกับชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและส่งผลดีต่อการทำงาน

“ตอนก่อตั้งชมรมเราก็เป็นกรรมการ ทุกคนคุ้นเคยกัน มีอะไรพูดคุยกัน เราจัดการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับชมรม นักท่องเที่ยวต้องการมีกิจกรรมอะไร มาจากทางชมรมพามา ก็ต้องแจ้งเรา จะเชื่อมโยงกัน” (ตัวแทนจากไร่วิมุตติสุขภูเรือ, 2563)

สำหรับกลยุทธ์การสื่อสารที่พบ คือ การให้ข้อมูล การโน้มน้าวใจ และการสนทนาผ่านช่องทางการสื่อสาร คือ โทรศัพท์มือถือ สื่อใหม่ คือ แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) และการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างบุคคล รวมทั้งการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการร่วมด้วย

อภิปรายผล

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือในชุมชนปลาบ่า มีตัวแปร 2 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ การสร้างอำนาจ และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ ซึ่งพบว่าการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเมื่อต้องการดำเนินงานร่วมกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นหน่วยงานที่มีรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกัน โดยเครือข่ายความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวถือว่ายังไม่เพียงพอที่จะผลักดันให้การจัดการการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืนได้ ดังนั้น ชุมชนปลาบ่าจึงควรมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในรูปแบบของเครือข่ายการท่องเที่ยว (Tourism Network) ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายกับชุมชนใกล้เคียงที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน หรือเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวของจังหวัดเลยโดยเฉพาะ เพื่อให้ติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างใกล้ชิด สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดมากขึ้น การมีเครือข่ายการท่องเที่ยวทำให้ถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้แก่สมาชิกในชุมชนเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจเกิดการให้บริการนักท่องเที่ยวตามศักยภาพการรองรับและการจัดการของกลุ่ม สอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, 2557)

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่ายังนำไปสู่การสร้างอำนาจตามมา ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจในรูปแบบใดต่างมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการทำงานร่วมกัน (Beritelli, P. & Laesser, C, 2011) โดยเฉพาะอำนาจด้าน

ความสามารถ เนื่องจากต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรและความรู้ความสามารถของแต่ละหน่วยงานในการดำเนินงาน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีการสร้างอำนาจด้านความสามารถเพิ่มเข้ามา และควรเป็นความรู้ความสามารถที่กำลังเป็นที่ต้องการ

การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า เป็นการดำเนินการโดยใช้หลักการของการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ ที่ให้ความสำคัญกับการนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายกลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานเพื่อให้การวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวตอบสนองเป้าหมาย (Reed, M, 1997) โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างมีวัตถุประสงค์และภารกิจแตกต่างกัน มีมุมมองต่อปัญหาแตกต่างกัน จากนั้นค้นพบแนวทางแก้ปัญหาซึ่งเป็นการก้าวข้ามข้อจำกัดของตนเองเพื่อมองหาแนวทางที่เป็นไปได้ร่วมกัน (Gray, B., 1989 as cited in (Wood, D. & Gray, B, 1991), 1991) หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เข้าร่วมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่าไม่จำเป็นต้องมีเป้าหมายที่ตรงกันแต่อาจจะไปในทิศทางเดียวกันก็สามารถร่วมมือกันได้ (ดรุณี คำนวนตา และ สุชีพ พิริยสมิทธิ์, 2557) เกิดการจัดการการท่องเที่ยวให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งร่วมกันและเฉพาะองค์กร

การคำนึงถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนปลาบ่า ถือเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นไปตามนิยามของ สหประชาชาติ (United Nations หรือ UN) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เดินทางมาพักผ่อน และเป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่น มีการจัดการทรัพยากรในรูปแบบที่ตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม ควบคู่ไปกับการปกป้องวัฒนธรรมอันดีงาม รวมไปถึงการดูแลรักษาระบบนิเวศ โดยในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนปลาบ่าแสดงให้เห็นถึงการดำเนินการที่สนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2559)

ตัวแปรสำคัญที่ช่วยให้การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่ามีการสร้างความร่วมมือเกิดขึ้น คือ การสื่อสาร เนื่องจากจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารในการสร้างความรู้ความเข้าใจและร่วมกันดำเนินการ โดยพบว่าการสื่อสารมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นำมาซึ่งการจำแนกและเรียนรู้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การใช้กลยุทธ์และช่องทางการสื่อสารที่แตกต่างกันตามมา (วิกานดา พรสกุลวานิช, 2560) ดังนั้น การใช้รูปแบบและช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงเป็นสิ่งสำคัญที่องค์กรควรตระหนัก ซึ่งองค์กรควรวางรูปแบบการสื่อสารให้มีทั้งการสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการผสมผสานกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและชัดเจน และการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกองค์กรควรสร้างเนื่องจากทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน เรียกว่าเป็นการสื่อสารเชิงบูรณาการ ซึ่งถือว่ามีผลจากความจำเป็นเนื่องจากโครงการไม่

สามารถดำเนินได้ด้วยการทำงานของฝ่ายใดเพียงฝ่ายเดียว แต่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือและทำงานประสานกัน (อัจฉรา ปันทรานวงศ์, 2556) ดังนั้น องค์กรที่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาป่า จึงควรนำการสื่อสารเชิงบูรณาการมาใช้ให้มากขึ้น

การสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นเกิดขึ้นอย่างเข้มแข็งและชัดเจน ด้วยการระบุตัวตนที่มีการเชื่อมโยงกับพื้นที่อาศัย ความผูกพันกับสถานที่ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย มีความมั่นคง และทำให้รู้สึกว่าเป็นคนของสถานที่นั้นอย่างแท้จริง (Hidalgo, C. & Hernandez, B, 2001) ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นปลาป่าเกิดความรู้สึกที่มีต่อตนเองที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน ด้วยการมองความเป็นตัวตนว่าเป็นคนของพื้นที่นั้นอย่างแท้จริง ระบุการเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคม และส่งผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ทางพื้นที่ (Place Identity) ที่ชัดเจนของผู้อยู่อาศัยในชุมชน (Proshansky, M, 1978) ส่วนการรับรู้ของชุมชนท้องถิ่นปลาป่าที่มีต่อการท่องเที่ยวในชุมชน เกิดจากการแลกเปลี่ยนทางสังคม คือ การที่ชุมชนท้องถิ่นมีความเชื่อว่าพวกเขาได้รับผลกำไร (Benefit) มากกว่าต้นทุน (Cost) ที่ต้องเสียไปในกระบวนการท่องเที่ยว ส่งผลให้มองการท่องเที่ยวในเชิงบวกและนำไปสู่การสนับสนุนการท่องเที่ยวตามมา (Ap, J, 1992)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันชุมชนปลาป่าในฐานะชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยว ยังไม่สามารถบริหารจัดการด้วยตนเองทั้งหมด เนื่องจากยังต้องอยู่ภายใต้การดูแลของ อพท. ซึ่งเปรียบเสมือน “พี่เลี้ยง” ในการจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้น เพื่อให้ชุมชนปลาป่าจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ดีขึ้นและเป็นการบริหารจัดการโดยชุมชนอย่างแท้จริง ควรเพิ่มความรู้และทักษะทางการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจอาศัยกลุ่มบุคคลที่สาม (Third Party) เป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Lin, D. & Simmons, D, 2017) โดยชุมชนปลาป่าอาจใช้ผู้นำชุมชนที่มีความน่าเชื่อถือและมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อยู่อาศัยในชุมชน รวมทั้งรู้จักกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นเป็นบุคคลที่สาม การมีผู้นำกลุ่มชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถประสานขอความสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ได้ (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การท่องเที่ยวในชุมชนปลาป่ามีรูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดปัญหา การกำหนดทิศทาง และการนำไปปฏิบัติ ซึ่งมีการพยายามให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในแต่ละขั้นตอนเข้าไปมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งนี้ มีตัวแปรหลักที่มีความสัมพันธ์กันและร่วมกันส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ ได้แก่ การสื่อสาร การสร้างอำนาจ และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ โดยตัวแปรสำคัญที่สุดคือ การสื่อสาร เนื่องจากจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างความรู้ความเข้าใจและ

ร่วมกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย และการสื่อสารยังส่งผลต่อการสร้างอำนาจ การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ การสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยว การรับรู้และการสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยชุมชนท้องถิ่นมีอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับพื้นที่อาศัยร่วมกับสภาพภูมิประเทศที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ มองความเป็นตัวตนว่าเป็นคนของพื้นที่นั้นอย่างแท้จริง การสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวยังส่งผลต่อการรับรู้ผลกระทบทางการท่องเที่ยวในด้านบวก และนำไปสู่การสนับสนุนการท่องเที่ยวตามมา ข้อเสนอแนะสามารถแบ่งประเด็นได้ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 1.1) ควรนำหลักการของการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือไปเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยว คือการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามขั้นตอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดปัญหา การกำหนดทิศทาง และ การนำไปปฏิบัติ 1.2) ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เนื่องจากเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ โดยควรมีการแบ่งกลุ่มและวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จุดมุ่งหมาย การสื่อสาร จำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ กลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสม 1.3) ควรสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้การขอความร่วมมือเกิดขึ้นง่ายกว่าและเป็นไปด้วยความเต็มใจ และสำหรับองค์กรภาครัฐควรลดทอนอำนาจและสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เพื่อให้ได้รับความร่วมมือ 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย 2.1) ควรเลือกศึกษากับกลุ่มนักท่องเที่ยวร่วมด้วย เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือได้ตอบสนองความต้องการและเป็นที่ยอมรับแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่ 2.2) ควรทำการศึกษาการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ได้ชัดเจนถึงการดำเนินการด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงความร่วมมือ

เอกสารอ้างอิง

- ดรุณี คำนวนตา และ สุชีพ พิริยสมิทธิ. (2557). ความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารวิชาการ คณะบริหารธุรกิจ, 9 (2), 151-169.
- ตัวแทนจาก ททท. สำนักงานเลย. (7 พฤษภาคม 2563). การสร้างอำนาจในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า. (นางสาวภัทรีคินี แสนสำแดง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนจาก อพท. สำนักงานพื้นที่เลย. (11 พฤษภาคม 2563). การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า. (นางสาวภัทรีคินี แสนสำแดง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนจากชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลปลาบ่า. (28 มิถุนายน 2563). การรับรู้ผลกระทบทางการท่องเที่ยวในชุมชนปลาบ่า. (นางสาวภัทรีคินี แสนสำแดง, ผู้สัมภาษณ์)

- ตัวแทนจากผู้อยู่อาศัยในชุมชน. (2 กรกฎาคม 2563). การรับรู้ผลกระทบทางการท่องเที่ยวในชุมชนปลาป่า. (นางสาวภัทรศินี แสนสำแดง, ผู้สัมภาษณ์)
- ตัวแทนจากไร่วิมุตติสุขภูเรือ. (1 กรกฎาคม 2563). การสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนปลาป่า. (นางสาวภัทรศินี แสนสำแดง, ผู้สัมภาษณ์)
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาบ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 7 (3), 650-665.
- วิกานดา พรสกุลวานิช. (2560). สื่อใหม่และการจัดการการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2556). เกี่ยวกับเรา. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2562 จาก <http://dasta.or.th/th/aboutus>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2559). เทียนี่...ที่ไม่เหมือนเดิม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โคคูน แอนด์ โค จำกัด.
- อัจฉรา ปันทรานวงศ์. (2556). สถานภาพของการสื่อสารเชิงบูรณาการในองค์กร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 19 (4), 665-690.
- Beritelli, P. & Laesser, C. (2011). Power dimensions and influence reputation in tourist destinations: Empirical evidence from a network of actors and stakeholders. *Tourism Management*, 32 (6), 1299-1309.
- Czernek, K. et al. (2017). Trust and formal contracts: complements or substitutes? A study of tourism collaboration in Poland. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6 (4), 318-326.
- Denzin, N. & Lincoln, Y. (2018). *Handbook of Qualitative Research*. California: SAGE.
- Fyall, A. et al. (2012). Destination collaboration: A critical review of the theoretical approaches to a multi-dimensional phenomenon. *Journal of Destination Marketing Management*, 1 (2), 10-26.
- Hidalgo, C. & Hernandez, B. (2001). Place attachment: conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21 (3), 273-281.
- Lin, D. & Simmons, D. (2017). Structured inter-network collaboration: Public participation in tourism planning in Southern China. *Tourism Management*, 63 (2017), 315-328.

- Mihalic, T. (2015). Sustainable–responsible tourism discourse: towards ‘responsustainable’ tourism. *Journal of Cleaner Production*, 111, 461–470.
- Proshansky, M. (1978). The city and self-identity. The Annual British Psychological Society Conference. *Environment and Behavior*, 10, 147–169.
- Reed, M. (1997). Power relations and community-based tourism planning. *Annals of Tourism Research*, 24 (3), 566-591.
- Salvatore, R. et al. (2018). Tourism transition in peripheral rural areas: Theories, issues and strategies. *Annals of Tourism Research*, 68 (2018), 41-51.
- Wood, D. & Gray, B. (1991). Toward a Comprehensive Theory of Collaborative. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 27 (2), 139-162.